

סימן מה כפיית גט בבעל אלים

ראשי פרקים

- א. שיטת הרא"ש
- ב. בעל המכה את אשתו
- ג. בני"ל, כשהאשה הודתה שזינתה תחת בעלה

נידונו בבעל שארבעה חדשים לאחר הנישואין נאסר ונשפט לשבע וחצי שנות מאסר, בעוון גניבות, סחיטות ואיומים. בעבר ריצה הבעל ששה עונשי מאסר, בסך כולל של אחת עשרה שנים. בכתב התביעה טענה האשה על אלימות ואכזריות, כלפיה וכלפי בני משפחתה. לטענתה - לא ידעה קודם הנישואין שהינו בעל עבר פלילי.

בפני בית הדין איים הבעל על האישה באיומי רצח, ובנוכחות שוטרי הליווי, היכה אותה ואת אחותה על פניה. בהיותו בחופשה, פוצץ את מכונית השכן, ואף לא חזר אל כותלי בית הסוהר אלא בתיווך של עיתונאי, לאחר שבוע וחצי ממועד חזרתו. הבעל טען שאשתו זינתה תחתיו, והאשה הודתה בכך.

לפני בית הדין עולות לדיון שתי שאלות:

א. האם ע"פ העובדות דלעיל ניתן לכפות על הבעל לתת גט?

ב. במידה וניתן, האם יש לכפות אף כשהאשה מודה שזינתה תחת בעלה?

א. שיטת הרא"ש

ע"פ המציאות המשתקפת לפנינו, מדובר בבעל אלים, המרצה כיום תקופת מאסר ארוכה בעוון איומים, סחיטה וגניבות. זו תקופת המאסר השביעית אותה הוא מרצה. בסכ"ה מדובר באסיר שבילה ויבלה בין כתלי בית הסוהר קרוב לעשרים שנה, נכון להיום. בפני בית הדין איים הבעל שיפגע פיזית באשתו ובמשפחתה, ואף בנוכחות שוטרים מלוים, היכה את אשתו ואחותה באולם ההמתנה של בית הדין. לטענת האשה - כשהה בחופשה, פוצץ את מכונית השכן, ואף הוגשה ע"כ תביעה למשטרה. אין ספק כי הבעל מסוגל לבצע את איומיו, וזאת לאור אופיו האלים, כשאף בפני בית הדין אינו מסוגל להתגבר על אלימותו, ואינו חושש שאיומיו החמורים ירשמו בפרוטוקול בית הדין ויהוו נגדו ראיה משפטית.

הרא"ש בתשי' (כלל מג,ג), כתב וז"ל:

"ומה שהיא טוענת שבעלה מטורף וטפשות מתוספת עליו מדי יום יום,

ושואלת שיגרשנה טרם יטרף ותהיה עגונה לעולם, וגם שמא תלד בני
ולא יוכל לזונה. ואביה היה עני, ומחמת דוחקו השיאה לו, וכסבורה
היתה יכולה לקבל ואינה יכולה לקבל, כי מטורף הוא לגמרי ויראה
פן יהרגנה בכעסו, כי כאשר מרגיזים אותו, מכה והורג וזורק ובוטט
ונושך. וראובן משיב, הכרת בו מקודם לכן, וסברת וקבלת. גם אינו
מטורף אך אינו בקי בטיב העולם, ולא יגרשך אלא אם תחזירי הספרים
או כסף ערכם, ואז יגרשך.

תשובה: איני רואה מתוך טענותם דברים שיהיה ראוי לכופו עליהם
לגרש, כי אין להוסיף על מה שמנו חז"ל בפרק המדיר (עז, א), ואלו
שכופין אותם להוציא, מוכה שחין... ועוד שנינו התם, האיש
שנולדו בו מומים אין כופין אותו להוציא. לכן אין לכופו לגרש,
אך תפייסנו שיגרש או תקבלנו ותזון מנכסיו."

דברי הרא"ש הובאו להלכה בשו"ע אהע"ז קנד.ה. בנידון הרא"ש קיימת הכחשה בין
הבעל לאשה. האשה טוענת על מחלת טירוף שעלולה להביאו לידי רציחתה, ואילו
הבעל טוען על מיעוט הבנה בענייני העולם, אך אין בו טירוף עד לכדי רציחה
וכד'. כמו כן האשה מודה שידעה על מומו אלא שסבורה היתה לקבל. ולכאורה מדברי
הרא"ש ש"אין להוסיף על מה שמנו חז"ל בפרק המדיר", ניתן היה להסיק שאפילו
תוכיח האשה את דבריה על טירוף הבעל, ואף אם לא ידעה על כך קודם הנישואין,
מכיון שאין מחלת נפש מעין זו היכולה להביא לידי רציחה מנויה בדברי המשנה
בפרק המדיר, אין להוסיף על דברי חז"ל ואין לכופו לגרשה. ברם, נראה דדברי
הרא"ש מוסבים על דברי המשנה שכופין לגרש אף אם ידעה בהם קודם שניסת, מפני
שיכולה לומר כסבורה הייתי לקבל ואיני יכולה לקבל. ורק בהתנו במפורש, נחלקו
רבי מאיר וחכמים, אך בלא התנו, יכולה לטעון כן. וע"כ בא הרא"ש לומר, דדוקא
באלו השנויים במשנה יכולה היא לכופו לגרש אף שידעה על מומו קודם הנישואין,
דיכולה לטעון כסבורה הייתי לקבל, ואין להוסיף על השנויים במשנה, דדוקא בהם
יכולה לטעון כן, אך לא במקרים אחרים. וע"כ י"ל לדעת הרא"ש, שאם היתה האשה
מוכיחה שאכן בעלה חולה בטירוף העלול להביא לרציחתה, או שהבעל לא היה
מכחישה, ולא ידעה האשה מחולי זה קודם הנישואין, היה בדין לכופו, או לכל
הפחות אין ראייה מדברי הרא"ש שאין לכופו בכהאי גוונא.

ובהכי אתי שפיר דלא יסתרו דברי הרא"ש אהדדי. דבכלל מב דן הרא"ש בחולי
נכפה באשה אי חשיב מום. ונשלחה השאלה לשלושה חכמים, ובהם רבי יצחק בה"ר
מאיר. בתשובתו הוא מסתמך על דברי הירושלמי דגיטין (ט, ט), בדין האומר איני
זן ואיני מפרנס, "אם מפני ריח רע כופין, לא כל שכן מפני חיי נפש". והסיק
הריב"מ דכל-שכן בנידון הנכפה. ונראה שהרא"ש קיבל דעת המשיבים. ואי נימא
דפירוש דברי הרא"ש בכלל מג הנ"ל דדוקא באותם שנישנו במשנה כופין להוציא,
אין מקום לראיה מדברי הירושלמי דודאי לא ס"ל כן.

על סתירת דברי הרא"ש עומד המהרי"ט בתשי' (ח"א סי' מג ד"ה והא דכתב),
וז"ל:

"והא דכתב כאן דאין להוסיף על מה ששנו חכמים בפרק המדיר, נכפה
לאו הוספה היא, דמקל וחומר דריח הפה אתי כיון דהוי חיי נפש,
וכי היכי דשייר הא דהאומר איני זן, שייר נמי נכפה."

הרי דס"ל למהרי"ט דדוקא בדברים מעין האמור במשנה בהמדיר או ברמה פחותה מהם,

אין להוסיף על מה שאמרו חכמים, אך דברים הנלמדים בקל וחומר מהשנויים במשנה, בהם לא אמר הרא"ש שאין להוסיף על השנויים במשנה. אלא דלדבריו צ"ב, דהרי הנידון בכלל מג היה טענת האשה שבעלה עלול להרגה בכעסו. ונידון זה ודאי יכול לידון בק"ו מריח הפה, והוי חיי נפש, וא"כ מדוע ס"ל לרא"ש דחשיב כתוספת על האמור במשנה. אלא נראה, דכיון דיש הכחשה בין דברי הבעל והאשה, דלדברי הבעל אינו מטורף עד לכדי אפשרות רציחה, אלא הינו רק בעל מוגבלות שיכלית, והאשה לא הוכיחה את טענתה ואין לפני בית-דין כל ראייה לדבריה אלא זה טוען וזה טוען, בכגון זה דנים אנו על הודאת הבעל שהינו רק בעל רמה שיכלית נמוכה, ומציאות זו אינה נלמדת בק"ו מריח הפה, ועומדת בקו שוה עם השנויים במשנה, וע"כ אין להוסיף נידון זה לכלל הכופין להוציא.

על באור דברי הרא"ש עומד גם הגר"א בבאורו לאבהע"ז (קנד, יז), וז"ל:

"תוס' דיבמות סד, א סד"ה יוציא, וכל היכא דלא קאמר וכו', והרא"ש שם. ועיין סעיף ג' בהג"ה, אלא דכאן י"ל, כיון שידעה, אין אומרים סבורה הייתי לקבל כמשי"כ בס"א."

הגר"א מציין בדבריו את דברי התוס' והרא"ש בספ"ו דיבמות, דכופין את הבעל לתת גט דוקא במקומות שבהם שנו חכמים בלשון "כופין", אך כששנו חכמים בלשון "יוציא", אין כופין אלא אומרים לו "חכמים חייבוך להוציא". ומשמע דס"ל לגר"א דלשיטת הרא"ש, לא מיבעיא אלה השנויים בלשון "יוציא" שאין כופין, אלא אף אלה שלא שנו כלל במשנה, וכנידון הרא"ש בכלל מג, ג"כ אין כופין. דלדברי הגר"א הפשט בתוס' וברא"ש דכופין דוקא במקום שנכתב מפורש שכופין, אבל כל מקום שלא נשנה כלל או שנשנה בלשון אחרת ("יוציא"), אין כופין. אלא שאם נאמר כן, מה הקשה הגר"א בהמשך דבריו מהגהת הרמ"א בסע' ג, באיש הרגיל לכעוס ולהוציא את אשתו מביתו תמיד, שכופין אותו להוציא, ומקורו מתש' הרשב"א. דהא כגון זה לא נשנה במשנה כלל, ק"ו שלא נשנה בלשון כופין. ואי נימא דפליג הרא"ש על הרשב"א, א"כ אמאי לא הגיה הרמ"א בסע' ה דכופין, דלא גרע הנידון דסעיף ה (דברי הרא"ש בכלל מג) מנידון הרשב"א. אלא בהכרח דלא פליגי, ויש לחלק בין היכא שידעה קודם הנישואין, שאינה יכולה לבוא בטענה, לבין כשלא ידעה. אלא שהיא גופה קודם לרא"ש דלדעת התוס' והרא"ש לא כפינן היכא דלא תנן במפורש "כופין", א"כ מהיכי תיתי לכפות איש הרגיל לכעוס. ואי נימא דס"ל לגר"א לחלק כדעת המהר"ט בין השוים לשנויים במשנה לאלה הנלמדים בק"ו, א"כ ראייה מעיקרא ליתא, או לכל הפחות הוה ליה למימר במפורש דיש לחלק בין מש"כ התוס' והרא"ש שם, דקאי אנידונים אחרים, לדברים דאתי בק"ו. וגם למשי"כ לעיל לא יתכן לומר כלל דדברי התוס' והרא"ש בספ"ו דיבמות קאי רק על טענת כסבורה שאני יכולה לקבל. דלא יתכן דדברי הרא"ש שאין כופין כל היכא דלא תנן בהדיא דכופין, קאי רק במציאות של טענת "סבורה הייתי", [אך בדברי הרא"ש בתש' נראה דכן הוא ההסבר], וצ"ע.

ב. בעל המכה את אשתו

על נידון בעל שרגיל להכות את אשתו ולבזותה, אם כופים אותו לגרש, מצאנו מחלוקת הפוסקים אם לפסוק כדעה הכופה לגרש. הגהות אשרי בפרק המניח (ה"י), כתב וז"ל:

"אסור לאדם להכות את אשתו, וגם חייב בנוקיה אם הזיקה. ואם הוא רגיל תדיר להכותה או לבזותה ברבים, כופין אותו להוציא וליתן

כתובה, וכן השיב רבינו שמחה זצ"ל שיעשוהו ע"י נכרים, עשה מה שישראל אומר לך."

גם הרמב"ן בתש"י (מיוחסות ס"י קב) דן בבעל המכה את אשתו, וטוען הבעל שהיא מקללתו בפניו, וז"ל:

"ומ"מ אם הדבר מסופק לבית-דין מי הוא הגורם, או אפילו הגיעו לדבר ברור שהבעל מכה שלא כדין, איני רואה שיכולים בית-דין להשביעו שלא לעשות כן, אלא גוערים אותו ומייסרין ומודיעין שאם יכה שלא כדין שיהיה חייב להוציא וליתן כתובה, שאפי" על שאר דברים שאין לה כל-כך צער, כגון שמדירה שלא תלך לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה, או אפי" שלא תשאל נפה וכברה מחברותיה או שלא תשאיל להם, הוא מוציא ונותן כתובה, כל-שכן במכה ופוצע ומצערה בגופה."

[וע"ע בב"י אהע"ז סו"ס עד, מה שהביא מדברי הרמ"ה. ובב"י (אהע"ז סו"ס קנד) כתב דאין לסמוך על דבריהם, כיון שלא נזכרו בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים. ובדרכי משה שם (ס"ק יז), כתב וז"ל:

"ואיני רואה בזו דבריו כלל, דכדאי הם הגאונים לסמוך עליהם, כל-שכן שהרמב"ן ומהר"ם הסכימו בתשובותיהן בענין הכאת אשתו והביאו ראיות ברורות לדבריהם. גם הסברא מסכמת עמהן. ומה שלא הוזכרו בדברי הפוסקים, אפשר לומר שהיה דבר פשוט בעיניהם, ק"ו הוא מאומר איני זן וכו', וכמו שהורה בתש"י הנ"ל, ואף שלא היה בנמצא בימי הפוסקים הראשונים, ולכן לא הוזכרו. ולכן אין לדחות דברים ברורות בקש. ומ"מ נראה דטוב שלא לכופו ליתן גט אלא בדרך זה, להחרימו או לתופסו בידי עכו"ם או בשוטים שלא להכותה, או שיוציא ויתן גט. ובדרך זה שלא מקרי כפיה על הגט רק לקיים מה שמחויב לעשות. ובבנימין זאב ס"י סח הביא הרבה תשובות בזה, וכתב לבסוף דאם הוא הגורם חייב להוציא, רק שבית-דין יתרו בו תחילה פעם אחת או שנים."

בדברי הרמ"א כאן נראה דס"ל כדעת הבנימין זאב, דאם הוא הגורם להכאה, חייב להוציא, ומשמע שאינו בדין כפייה. וכן משמע מדברי הרמב"ן דלעיל דחייב להוציא, אך לא הזכיר דכופין. ברם, הרמ"א בהגה על השו"ע (קנד, ג) הביא את דעת הבנימין זאב בלשון "י"א שכופין להוציא, ובלבד שמתרין בו תחילה וכו'", והסיק דסברא זו עיקר. הרי דס"ל דכופין בכהאי גוונא לאחר ההתראה. ועיינתי בדברי הבנימין זאב בתש"י (ס"י פח, ולא כפי שמצוין בדרכ"מ), ושם בסוף התש"י מבואר דהיכא דהוא הגורם "כופין להוציא", אלא ס"ל לבנימין זאב לחוש לשיטת ר"ת ולא לכופ, אלא רק לנדותו. וכן נמצא בדברי האור זרוע (המובא בהגהות אשרי דלעיל, ב"ק פ"ג ס"י קסא) להדיא דכופין לגרש. ואף שמדברי הרמב"ן בתש"י הנ"ל נזכר רק שחייב להוציא, ולא כתב שכופין. הנה מצאתי בחזו"א (גיטין, קח, יד) שכתב דמראיתו מהמדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה, לא שמעינן אלא לכפותו במילי. וע"כ עונה החזו"א:

"אבל אפשר דהכאה גריעא טפי, וכעין דאמרו בירושלמי משום ריח הפה כופין משום חיי נפש לא כל-שכן."

הרי דאפשר דאף שכתב הרמב"ן לשון חיוב, היינו להוה אמינא ולראיה שהביא, אך לדבריו דצורה דגופה חמיר טפי, אפשר דכופין, דהוי חיי נפש.

דברי הירושלמי, ק"ו מריח הפה, היוו גם את הבסיס לתשובת התשב"ץ (ח"ב סי' ח), בדין אשה שבעלה מצער אותה הרבה, והכל יודעים בו שהוא אדם קשה והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות, וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים. לאחר שמביא התשב"ץ ראיות שקשה המריבה יותר מחסרון מזונות, כותב וז"ל:

"ואפילו לכופו אותו להוציא יש לדון מק"ו דבעל פוליפוס, דהשתא מפני ריח הפה כופין, מפני צער תדיר שהוא מר ממות לא כל-שכן. וכיוצא בזה הק"ו הזכירו הירושלמי על איני זן ואיני מפרנס."

והנה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' מב, ג - מובא בפד"ר כרך ג, עמ' 220 ולהלן) דן בבעל המפליא את מכותיו באשתו, ואף ניסה לרצחה בנשק חס. ודן שם הגאון המחבר במחלוקת הב"י והדרכי משה בדין כפייה לבעל המכה את אשתו, וס"ל דבעל הרגיל להכות את אשתו, כיון דאף לדרכי משה יש לכופו בדרך ברירה, או שלא יכה או יוציא ויתן גט, קשה לכופו בדרך שונה. כל זה בהכאות רגילות, אולם אם מתברר לפנינו שהכה אותה הכאות שיש בהן כדי להמית, והאשה ניצלה ממכות המות שלו רק בדרך נס, נראה ברור שבכגון זה יודו שהאשה צודקת לטעון שאינה יכולה יותר להמשיך ולדור עמו בכפיפה אחת, וכופין את הבעל לתת לה גט פיטורין. והביא שם מתשי' מטה לחם (חאהע"ז סי' ח) באשה שזרק על אשתו סכין שקרע אף את צעיפה, ובדרך נס ניצלה האשה, דבכה"ג אף למשפטי צדק שהעלה שאין לכופו גם ברודף אחריה בסכין, דעביד איניש דגזים ולא עביד, יודה לכופו, מכיון דגזים ועביד.

ועתה נפנה לדיון בנדון דידן. מהעובדות העולות בפנינו ניכר שמדובר בבעל אלים ביותר, עבריו מועד שכבר בילה ועשוי לבלות, נכון להיום, כעשרים שנים מחייו בתוך כותלי בית סוהר. אין עליו מוראה של מלכות, ואף בנוכחות שוטרים העז להכות את אשתו, ובבית הדין, כשהדברים נרשמים בפרוטוקול ויכולים להוות נגדו ראיה משפטית, איים ברצח על אשתו ומשפחתה. כמו כן עומדת נגדו תלונה במשטרה על איום ברצח ועל פיצוץ מכונית של שכן, כשכוונתו היתה לפוצץ מכונית השייכת למשפחת האשה. הוא אף העז שלא לשוב לבית האסורים מחופשה שקיבל, דבר הנהוג רק אצל עבריינים חמורים. אין ספק שאיומיו אינם בבחינת "עביד איניש דגזים ולא עביד". ללא ספק הוא מסוגל לבצע את זממו, כשהעונש של מאסר ארוך אינו מהווה לגביו התרעה חמורה. עובדת היות התובעת אשתו, מכלילה את המבקשת בסיכון גבוה. לכשיפרדו וינותק הקשר ביניהם ולא תהיה עוד התובעת אשתו, לא יהיה ביניהם שום נקודת חיכוך שיכולה להוות רצון לפגיעה מצד הנתבע. לאור זאת הגרושין הם המוצא היחיד להציל את האשה מפגיעה רעה. בנידון זה, חובה על בית הדין לכופו את הבעל לתת גט לאשתו, וכמש"כ הגר"א ולדינברג שליט"א בתשי' הנ"ל, בנידון דידיה;

"ולכן בכגון פחד ואימת מות כזאת על האשה, י"ל דאין מקום אפילו לרווחא דמילתא להחמיר לא לכופו את הבעל מלגרש על חשבון סכנת נפשות של האשה, וכללא מסור בידינו דחמירא סכנתא מאיסורא. ועל הרוצים להתחסד בכגון זה ולהחמיר שלא לכופו, יש לקרוא עליהם את דברי התשב"ץ הנ"ל ולומר; 'ואילו הות דידהו לא הוה אמרי הכי'."

ואף שבנידון הציץ אליעזר מדובר בבעל שניסה לרצוח את אשתו בנשק חס, נראה דבנידון דידיה נצרך לנסיון הרצח כראיה שמסוגל להגיע לכלל רציחה, שהרי בנידונו לא מדובר בעברייך בעל עבר פלילי, וקודם נסיון הרציחה היה מדובר על הכאות אכזריות, ולא ניתן להעלות על הדעת שניסה לרצוח. ברם, בנידון דידן, לא אופיו של הבעל ולאור התנהגותו ודבריו, בתוך אולם בית הדין ומחוצה לו, ניכר שאינו ירא לבצע את זממו ומסוגל לכך, וע"כ יש לכופו בכל מה שניתן, כדי שיגרש את אשתו.

ג. בני"ל, כשהאשה הודתה שזינתה תחת בעלה

בנדו"ד הודתה האשה שזינתה תחת בעלה. עלינו לברר, האם הודאה זו מהוה עילה לכפייה על גט, ובמידה ולא, האם העילות דלעיל שבעטין יש לכופו לגרש, שרירות וקיימות אף כשהאשה הודתה שזינתה. הרמב"ם פכ"ד מאישות הי"ח, כתב וז"ל:

"אמרה לו אשתו שזינת תחתיו ברצונה, אין משגיחין בדבריה, שמא עיניה נתנה באחר. אבל אבדה כתובתה עיקר ותוספת ואבדה הבליות, שהרי הודת בזנות. ואם היה מאמינה וסומכת דעתו על דבריה, הרי זה חייב להוציאה. ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו שני עדים ויעידו שזינת אשת זה בפניהם ברצונה, ואח"כ כופין אותו להוציא."

הדין הראשון שכתב הרמב"ם שאין האשה נאמנת בהודאתה להפקיע עצמה מידי בעלה, מקורו בדברי המשנה בסוף נדרים (צ,ב), שחזרו לומר שאין האשה נאמנת לומר טמאה אני לך שמא עיניה נתנה באחר. והוסיף הרמב"ם דכפיה לבעל לגרש את אשתו קיימת רק כשיש עדות גמורה שהאשה זינתה ברצון. מדבריו מבואר דעכ"פ בעדים, כפינן לבעל לגרש.

והגאון רבי עקיבא איגר בספר דרוש וחידוש (כתבים, עמ' צא) הביא שהמגן אברהם על התוספתא סדר נזקין הביא ראיה מתוס' בכתובות (סג,ב ד"ה אבל) דכופין לגרש בזינתה. והגרע"א הסתפק בדברי הרמב"ם אם מש"כ דכופין בעדים, היינו דכופין ליתן גט, או שכופין אותם להפרד ולא לחיות יחד, אך אין כופין לבעל לתת גט. ומסקנת הגרע"א; "מ"מ לענ"ד דברי הרמב"ם מורים יותר דכופים אותו אפילו לגרשה בגט". וכן כתב הבית מאיר (סי' קיז סוף סעי' א). ויש לחקור לדברי הרמב"ם בטעם הכפייה, האם כופין את הבעל לתת גט מדיני אישות וגירושין, דהיינו - כשם שכופין באלו השנויים במשנה בס"פ המדיר, הוא הדין אם זינתה שאינה ראויה עוד לבעל ואף אסורה עליו, דכל היכא שפסולה לו, מהלכות גרושין יכולה האשה לתבוע גרושין ויכופו לבעל לתת גט, דכיון שהיא מנועה ממנו מכל עניני אישות, יכולה לבוא בטענה שרצונה להנשא לראוי לה. או שדין זה הוא מדין "כופין על המצוות", דהיינו שבית דין במקום שזינתה בעדים ודאי אסורה לו, מפעיל את כוחו וכופה עליו לגרשה, לאפרושי מאיסורא.

והנה אם נאמר שדין זה נובע מכח בית-דין לכופו על המצוות, אי"כ איך בית-דין יכול לכופו לגרשה, יכפוהו להפרישה ממנו. ברם, ברע"א שם מבואר "דאין טעמו דהרמב"ם דכופין לגט מחמת עיגון דילה, דבזה י"ל דס"ל לרמב"ם ג"כ כיון דהיא גרמה לכך, אין חוששין לתקנתה, אלא דטעמא דרמב"ם דלא סגי לן בהפרשה, דשמא יבוא עליה". הרי דס"ל לרע"א שטעם הכפייה הוא מדין אפרושי מאיסורא, ואין בית-דין סומך על הבעל בהפרשה גרידא ובעי שיגרשנה ממש.

מאידיך - מדברי החתם-סופר בחידושו על הש"ס (נדרים צ,ב) מבואר דכפינן ליה
מדיני אישות. וז"ל:

"בראשונה היו אומרים ג נשים יוצאות ונוטלות כתובה. יוצאות -
פירוש, כופין להוציאן, בין בנאנסה בין ברצונה. ואע"ג שכתבו
התוס' בזבחים (ב,ב ד"ה סתם) דאין כופין אותו להוציאה אם ירצה
שלא תשמשנו, התם מייירי שהיא אינה תובעת להתגרש, אז אם אין הבעל
רוצה להוציאה אין הבית-דין כופין, אבל אם היא תובעת, כיון
שאי-אפשר לו לקיים עונתה, למה יעגנה בחינם, אע"פ שחטאה וזינתה
ברצון ונאסרה עליו, מ"מ אין לנו לעגנה וכופין אותו להוציאה,
וזה נ"ל פשוט."

מדברי החתם סופר מבואר דדין הכפייה בזינתה, אפי' לשיטת התוס' שתובא להלן,
הינה דין בהלכות גרושין, שאשה שנגרע ממנה כל עניני האישות מחמת שנאסרה
עליו, כופין את הבעל לגרשה, אף שמקור המניעה בחטאה. ואף שדברי החתם סופר
מוסבים למשנה הראשונה, נכונים הם גם לדברי המשנה אחרונה כשיש עדים על
הזנות. דכל הנפק"מ בין משנה ראשונה לאחרונה הינה רק כשידיעת הזנות היא
מדיבורה, אך כשיש עדים על הזנות, יהיה הדין למשנה אחרונה כמו למשנה ראשונה
בטמאה אני לך. ולענין זה לדבריו אין מחלוקת בין הרמב"ם והתוס' בזבחים שיובא
להלן. וכיוצא בדבריו, נמצא גם בתש"י בית שלמה (אהע"ז סי' צא), דהיכא דהאשה
תובעת גרושין, כופין אותו לגרשה אף אם זינתה ברצון, אף לשיטת התוס' בזבחים,
עיי"ש.

וכנגד שיטת הרמב"ם דכופין ליה לבעל לתת גט בזינתה בעדים, מצאנו לתוס'
בזבחים (ב,ב ד"ה סתם) שכתבו שאין כופין לגט אלא שלא תשמשנו. וז"ל:

"ואפילו זינתה תחת בעלה, מכל מקום לאו להתגרש בגט זה עומדת, וגם
אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה אלא שלא תשמשנו."

הובאו דבריהם להלכה ברמ"א אהע"ז קיז,א. הרי דלדברי התוס' אין לכופ את הבעל
לתת גט. ופשטות דבריהם, אם לא נאמר כחתם סופר דלעיל, הרי שאין כאן כפייה
מדיני

גרושין אלא מדין כופין על המצוות, וסגי בהפרשה. ברם, הרדב"ז בתש"י (סי'
תשמו) כתב על דברי התוס' בזוה"ל:

"ואין אני רואה לסמוך על הוראה זו כיון שהיא מכרת ברמיזותיו
וקריצותיו ורגילה אצלו, תשתדלנו לדבר עבירה, כיון שזינתה עם
בעלה ויצר לב האדם רע מנעוריו ... ואפי' ע"י עדים אני חוכך
להחמיר, שאין אפוטרופוס לעריות."

מדברי הרדב"ז מבואר דהא דכפינן לגט הינו מדין אפרושי מאיסורא, ופליג על
התוס' וס"ל דלא סגי בכגון זה בהפרשה בעלמא אלא צריך לגרשה בגט.

וא"כ לפנינו מחלוקת ראשונים אם כפינן לבעל שאשתו זינתה להוציאה בגט.
וע"ע בשטמ"ק כתובות עב,א ד"ה מתניי, ובתש"י מהר"י באסן סי' ח, ובבית יצחק
אהע"ז סי' מז. ואודות המנהג למעשה אם לחוש לשיטת התוס' ולא לכופ לגרש, עיין
באוצר הפוסקים כרך ב' בהערות בסוף, תש"י מחכמי דורנו בענין זה.

בנדו"ד לא היו עדים שהאשה זינתה. היא הודתה לטענת בעלה שאכן כך היה. במקרים כגון אלו אין בידינו לכופו לגרש אף לשיטת הרמב"ם. השאלה שנשאלה, האם בהודאתה על הזנות הפסידה את כח תביעתה לכפייה על גט מהעילות דלעיל, ולשיטת התוס' קנסינן לה ואינה יכולה לתבוע שיכפוהו מחמת אלימותו.

תשובה ע"כ מצאנו בדברי האחרונים שבארו את שיטת התוס'. מדברי החתם סופר והבית שלמה שהובאו לעיל מפורש יוצא שאף אם זינתה בעדים, אם תתבע שיכופו לבעלה שלא יעגנה, כפין לה, ותוס' מיירי באינה תובעת. וא"כ לשיטתם פשוט וברור שלא רק בעילה נוספת יכולה לכופו, אלא אף מדין הזנות עצמה יכולה לכופו לגט, כיון שאסורה עליו למה יעגנה. אך אף לחולקים, נראה שכופין בכהאי גוונא.

דהנה הנודע ביהודה (תנינא אהע"ז סי' יב) כתב בבאור דברי התוס' הנ"ל, וז"ל:

"והא ודאי שזה דוקא בזינתה ברצון, שאז אינה יכולה לכופו שיגרשנה, כיון שהיא פשעה ואסרה עצמה עליו ולא יהיה חוטא נשכר."

הרי שלדבריו לשיטת התוס' קנסינן לה שלא תהא נשכרת בחטאה. וא"כ כל זה דוקא כשבאה להשתכר בחטאה, דהיינו שתובעת לכופו מכח זנותה, אך כאשר עילת הגרושין הינה אלימות הבעל וחשש לחייה וכנדו"ד, הרי שאינה באה להשתכר בחטאה, ובכגון זה כפין ליה לתת לה גט.

לאור האמור לעיל

יש לכופ את הבעל לגרש את אשתו.

מסקנות

א. 1. אשה הטוענת שבעלה מטורף ועלול להביא לרציחתה, ואילו הבעל מכחישה, והאשה מודה שידעה על מומו אלא שסבורה היתה לקבל, דעת הרא"ש שאין כופין להוציא.

2. יש לחלק בין אם ידעה קודם הנישואין וסברה וקבלה - שאין כופין להוציא אלא באותן השנויים במשנה בהמדיר, לבין אם לא ידעה על המום לפני הנישואין.

3. לדעת התוס' והרא"ש אין כופין את הבעל לתת גט אלא במקומות ששנו חכמים בלשון "כופין", אך לא במקומות שנאמר בהם לשון "יוציא".

ב. 1. נחלקו הראשונים והפוסקים אם כופין לגרש בעל המכה את אשתו.

2. דעת הרמ"א - שאם הבעל הוא הגורם להכאה, כופין להוציא לאחר התראה.

3. לדעת התשב"ץ - בעל המצער את אשתו בקטטות ומריבות, כופין להוציא.

והדבר נלמד בק"ו מריח הפה.

4. בעל שהפליא מכות באשתו ואף ניסה לרצחה, כופין להוציא.

5. והוא הדין בעל המאים על אשתו ברצח, וניכר לבית הדין שהוא מסוגל לבצע את זממו, שיש לכופו להוציא.

ג. 1. מדברי הרמב"ם מבואר שכופין את הבעל לגרש את אשתו, אם יש עדים על זנות.

2. יש לחקור אם הכפיה בני"ל הינה מכח דיני אישות וגירושין, או מדין כופין על המצוות.

3. לדעת התוס' - אין כופין את הבעל לגרש בני"ל.

4. גם לדברי התוס' י"ל, דדוקא כשבאה להשתכר בחטאה, אך כאשר קיימות עילות אחרות לגרושין, כופין את הבעל לגרשה.